

שו"ת יחיה דעת חלק ג סימן 10

שאלה: האם מותר מצד ההלכה ללכת לאיצטדיון לחזות במלחמת השוורים?

תשובה: הנה אין ספק כי עצם ענין מלחמת השוורים הוא בניגוד גמור לרוח תורתנו הקדושה, שהוא תרבות אנשים חטאים ואכזרים אשר לא כאלה חלק יעקב, כמאמר חז"ל (ביבמות עט ע"א) שלש מדות יש בישראל, ביישנים רחמנים גומלי חסדים. ונדוע שאיסור צער בעלי חיים הוא מן התורה, שלכן ציורה התורה לפרוק המשא מעל חמורו של חבירו כשהוא רובץ תחת משאו. ולמדו מכאן בגמרא (בבא מציעא ל"א ע"א ול"ב ע"ב) שאיסור צער בעלי חיים מדאורייתא. ובמסכת שבת (קכ"ח ע"ב) אמרו, שבהמה שנפלה בשבת לתוך אמת המים, ואי אפשר לספק לה מזונותיה בעודה שם מפני שהמים עמוקים מותר להניח כרים וכסתות תחת רגליה כדי שתעלה עליהם ויוכל להאכילה, ואף על פי שבזה הוא מבטל כלי מהיכנו, שיש בזה איסור משום סותר, כמו שפירש רש"י (בשבת שם /קכ"ח/ ובדף קנד ב) וראה בתוספות שבת (דף מ"ג רע"א). אף על פי כן התירו משום שאיסור מבטל כלי מהיכנו אינו אלא שבות מדרבנן ואילו צער בעלי חיים אסור מן התורה, ואתי דאורייתא ודחי לדרבנן. וכן פסקו הרמב"ם (בפרק כ"ה מהלכות שבת הלכה כ"ו), והטור והשלחן ערוך /א"ח/ (סימן ש"ה סעיף יט). ואילו במצות מילה אף על פי שנכרתו עליה י"ג בריתות, לא התירו לעבור על איסור שבות כדי לקיים מצות מילה. וכמבואר ברמב"ם (פרק ו' מהלכות שבת הלכה י'), ובשלחן ערוך אורח חיים (סימן ש"ז סעיף ה'), נמצא שחששו רבותינו לאיסור צער בעלי חיים יותר משאר מצות. וכיוצא בזה מבואר בתוספות עבודה זרה (דף י"א) שאיסור צער בעלי חיים יותר חמור מאיסור לא תעשה של בל תשחית ע"ש. וכאן מרעיבים ומצערים את השור לפני כניסתו לזירת האיצטדיון, ואחר כך מתגרים בו ודוקרים אותו בכלי זיין, כדי שישתולל ויקפוץ לנגח בקרניו. ואילו רבותינו אסרו לאדם לאכול לפני שיתן לפני בהמתו לאכול, כמבואר בברכות (מ' ע"א), וסמכו על מה שנאמר ונתתי עשב בשדך לבהמתך, ואחר כך ואכלת ושבעת. וכן נפסק בשלחן ערוך אורח חיים (סימן קס"ז). ובגמרא בבא מציעא (פ"ה ע"א) אמרו, במעשה של רבינו הקדוש, שיש לרחם אף על שרצים טמאים, משום שנאמר ורחמיו על כל מעשיו ושכל המרחם על בריותיו של הקדוש ברוך הוא, מרחמים עליו מן השמים, וניצול מיסורים.

ורבינו חיים בן עטר בספר אור החיים (בפרשת אחרי מות פרק י"ז פסוק י"א) כתב, שאסור לנו להמית ולהרוג בהמה או חיה, שלא הותרה לנו אלא שחיטה לאכילת בשרה וכיוצא בזה, ואפילו שור שנגח והמית אדם, מיתתו רק על ידי סנהדרין של עשרים ושלושה ע"כ. ובנדוע ביהודה תנינא (חלק יורה דעה סימן י'), נשאל אם מותר לעסוק בציד חיות לשעשוע ולטיול, והעלה לאסור, הן משום שמביא עצמו לידי סכנה, והן משום שיש בזה אכזריות וצער בעלי חיים. וכן פסק בשו"ת שמש צדקה (חלק יורה דעה סימן י"ח וסימן נ"ז). וראה עוד בעקרי הד"ט (חלק יורה דעה סימן א' אות כ'), ובשו"ת יהודה יעלה אסאד (חלק יורה דעה סימן קס"ד).

ולפי זה דעת לנבון נקל, כי הנכנס לאיצטדיון כדי לחזות במלחמת השוורים ומשלם דמי כניסה כאשר יושט עליו, חבר הוא לאיש משחית, ומסייע ידי עוברי עבירה, שאיסורו מבואר במשנה גיטין (ס"א ע"א). וכן במסכת עבודה זרה (דף נ"ה ע"א). וראה בשו"ת כתב סופר חלק יורה דעה (סימן פ"ג), ובשו"ת בנין ציון חלק א' (סימן ט"ו), ובשו"ת משיב דבר חלק ב' (סימן ל"א ול"ב), ובשו"ת מנחת שמואל (סימן כ"ד). וביתר האחרונים. ובמסכת עבודה זרה (דף י"ח ע"ב), תנו רבנן, ההולך לאיצטדיון או לכרקום, ורואה שם את הנחשים (הנו"ן בפתח), ואת החברים, הרי זה מושב לצים, ועליהם נאמר

אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב, כי אם בתורת ה' חפצו. ופירש רש"י, ההולך לאיצטדיון, הוא מקום שמנגחים שם את השור, וכמו שאמרו בבבא קמא (ל"ט ע"א) שור האיצטדיון שנגח אדם ומת, אינו חייב מיתה, שנאמר כי יגח שור את איש, ולא שיגחוהו. וכן אמרו עוד בגמרא עבודה זרה שם דרש רבי שמעון בן פזי, אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, אלו טייטראות וקרקסאות של גוים, ובדרך חטאים לא עמד, שלא עמד בקניגין, ופירש רש"י, קניגין, צידת חיות על ידי כלבים, שכל מעשיהם לשם שחוק וטיול. וכיוצא בזה בחולין (ס' ע"א) וכי משה קניגי היה ע"כ. ובאור זרוע הגדול חלק ב' הלכות שבת (סימן פ"ג אות י"ז) כתב, שכל הצד חיות על ידי כלבים לא יזכה לראות בשמחת לויטן, כמבואר במדרש רבה ויקרא (פרשה י"ג סימן ג'). וכן כתב הרמ"א בהגה, אורח חיים (סימן שט"ז סעיף ב'). וראה בשו"ת מהר"י מברונא (סימן ע"א).

ואמנם נראה שהדבר ברור להתיר ללכת לגן החיות להסתכל בבריותיו של הקדוש ברוך הוא, כי נפשו של אדם מתפעלת מאוד מראייתו מעשה ידיו של הבורא, כמאמר הכתוב: מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנייך, ואף על פי שבשו"ת ערוגת הבושם (חלק אורח חיים סימן ל"ט) כתב לאסור בזה, ונסתייע מדברי הגמרא (שבת קמ"ט ע"א). וראה עוד בשו"ת פרי השדה חלק ג' (סימן קע"ג). אולם נעלמו מהם דברי התוספות שבת במקומם, שלא נאסר אלא כשהצורות נעשו לשם עבודה זרה. וגם החילוק מבואר בין רואה סתם ציורים, לרואה בריותיו של הקדוש ברוך הוא חיות קטנות עם גדולות, רמש וצפור כנף וכו'. ובספר לקט יושר העיד על רבו הגאון רבינו ישראל איסרלן, בעל תרומת הדשן, שהלך בשבת כבדת ארץ לראות זוג אריות שהובאו לעירו ושער מקומו. ומרן החיד"א בספר מדבר קדמות (מערכת ב' אות כ"ב) סיפר שבהיותו בלונדון ביקר בגן החיות וראה שם חיות שונות ומשונות ונשר יפה מאוד בן מאה שנה. ובספרו מעגל טוב השלם הרחיב יותר הדיבור בענין זה. הרי לפנינו מעשה רב להתיר בזה. וכן שמענו על כמה גדולים חקרי לב, חסידים ואנשי מעשה שביקרו בגן החיות, ואין פוצה פה. אולם כל זה בהסתכלות בלבד במעשה ידיו של הבורא יתברך, אבל חלילה ללכת למקומות שמשתעשעים במעשה אכזריות על בעלי חיים והגורמים להטביע באדם מדה רעה ומושחת של אכזריות, ומשחית נפשו הוא יעשנה. ולא כאלה חלק יעקב. ולכן הדבר ברור שמצוה להודיע ברבים שלא ללכת למקומות כאלה. ולשומעים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב.